

Kapitola 6.

Vybraní vojevůdci starověké Číny a Indie

I když docházelo během celého starověku na území dnešní Číny i Indie k neustálým drobným nebo rozsáhlejším ozbrojeným konfliktům, jejich alespoň zevrubné prostudování je nad možností jedné kapitoly učebních textů. Proto byli v každé oblasti vybráni tři nejvýznamnější antičtí vojevůdci, kteří měli asi nejzásadnější vliv na jejich historický vývoj, a budou představeni v šesti medailonech, které popíší především jejich vojenská tažení. Rovněž bude stručně popsán vývoj armád starověkých vládců Číny a Indie.

Starověká Čína

Sun-c' (544 – 496 př. n. l.)

Život asi nejznámějšího starověkého čínského vojevůdce není možné přesně rekonstruovat, jelikož se dochovalo jen malé množství informací ve věrohodných pramenech, které až v nedávné době potvrdily a doplnily archeologické objevy. Sun-c' byl pravděpodobně syn čínského vojenského velitele, který v mládí odešel do lesů, kde žil jako poustevník. Během této životní etapy sepsal svůj nejslavnější spis – **Umění války**. Ve 13 kapitolách podrobně popsal a rozebral základy vojenské taktiky a strategie, z nichž některé moderní armády používají dodnes. Jeho traktát přivezl do Evropy roku 1772 n. l. jezuitský mnich Jean Joseph Marie Amiot, který jej přeložil do francouzštiny. Anglického překladu se *Umění války* dočkalo dokonce až roku 1905. V češtině dnes existují dvě verze překladu.

Oblast dnešní Číny byla na přelomu 6. a 5. století př. n. l. rozdělena do několika menších království, která mezi sebou vedla neustále konflikty. *Umění války* proto brzy zaujalo panovníka **státu Wu, Che-lü** (514 – 496 př. n. l.). Okolo roku 512 př. n. l. Sun-c' vstoupil do jeho služeb. Podle pověsti, kterou o 400 let později zaznamenal **S'-ma Čchien** (145 nebo 135 – 86 př. n. l.), považoval panovník válku za hru a nařídil svému novému vojevůdci, aby vycvičil jeho 180 konkubín. Che-lü si tak pravděpodobně chtěl vyzkoušet vojenské schopnosti lesního mnicha, který nikdy předtím nevedl v žádném boji. Sun-c' rozdělil celý harém na dvě jednotky po 90 ženách a do čela každé z nich postavil jednu z králových favoritek. Když dívky odmítly poslouchat jeho rozkazy, nechal jejich velitelky popravít,

a protestujícímu panovníkovi pouze vzkázal, že byl pověřen velením vojska a necítí se povinen poslouchat další vládcovy rozkazy. Vyděšené konkubíny potom již bez námitek poslechly všechny další příkazy, čímž si nový velitel získal obdiv a respekt panovníka.

Své taktické teorie si mohl brzy prakticky ověřit během války, kterou vedl stát Wu a jeho spojenci proti království Čchu. Zhruba v roce 506 př. n. l. velel Sun-c' armádě 33 000 mužů, které naložil na čluny a plavil se s nimi asi 300 km po řece Hue. Celé vojsko se vylodilo u **Boju** (dnešní Ma-žang) přímo v týlu 300 000 nepřátelských vojáků, které snadno porazilo. Armáda státu Wu potom mohla sledovat své protivníky až k jejich hlavnímu městu Yingu. Popsanou verzi událostí ale nepotvrzují žádné soudobé prameny, a proto se nejspíš jedná pouze o pověst. Není možné rovněž rekonstruovat jak Sun-c' strávil poslední roky svého života. Nejspíš se po skončení války vrátil zpátky do lesa jako mnich.

Ačkoliv není možné z pramenů rekonstruovat podrobnější popis bitvy u Boju, v následujících stoletích sloužil traktát Umění války jako učebnice pro čínské vojevůdce, kteří díky ní často dosáhli drtivých vítězství nad svými protivníky. Jedním z nich byl i vojevůdce státu Čchi **Sun Bin**, který napsal vlastní traktát o válečném umění, jehož zlomky byly objeveny archeology. Jaký měl Sun-c' vliv na dalšího velitele není možné přesně zjistit, protože se nedochoval celý text mladšího traktátu. Sun Bin dosáhl svých nejslavnějších drtivých vítězství v **bitvě u Guilingu** (354 nebo 353 př. n. l.) a v **bitvě u Malingu** (342 př. n. l.), jejichž podrobné popisy se dochovaly v pramenech.

Během střetnutí u Guilingu předstírala armáda státu Čchi, které velel Sun Bin, ústup před početně zhruba stejně silným vojskem státu Wei vedenému Pang Juanem. Sun Bin ale jen donutil svého protivníka, aby pronásledoval jeho muže na druhý břeh Žluté řeky. Když se vojáci státu Wei brodili přes vodní tok, byli náhle napadeni ustupujícím nepřítelem a drtivě poraženi. K dalšímu střetu došlo o deset let později. Stát Wei napadl svého souseda Han, který požádal o pomoc Čchi. Velitel Pang Juan se poučil z předchozího konfliktu a snažil se obejít vojáky Čchi během svého tažení na hlavní město státu Han. Sun Bin se proto rozhodl svého protivníka vyprovokovat k útoku zcela novým způsobem. První noc rozdělali vojáci státu Čchi ve svém táboře ohně. Každou noc potom jich zapalovali méně a méně. Pang Juan se domníval, že armáda jeho protivníka trpí rozsáhlými dezercemi a pomalu se rozpadá. Když odhadnul sílu protivníka na zhruba deset až dvacet tisíc mužů, rozhodl se pro útok. Sun Bin nejdříve před vojskem státu Wei ustupoval až do úzké soutěsky poblíž Malingu (asi dnešní Dazhangjia), kde jeho lukostřelci zaujali výhodná palebná postavení, ze kterých mohli snadno ostřelovat své pronásledovatele. Pang Juan utrpěl další drtivou porážku a spáchal sebevraždu nebo padl v boji.

Sun-c' ve svém traktátu zanechal světu nadčasovou taktickou příručku, která inspirovala mnoho dalších asijských a později i evropských vojevůdců (včetně již uvedeného Sun Bina) k vypracování promyšlených strategií, díky kterým mohli vyhrávat bitvy i války. Čínští vojevůdci používali některé poučky Umění války ještě během konfliktů ve 20. století. Rovněž velitelé vietnamského Vietkongu jej využívali jako učebnici strategie. Četl ho rovněž finský maršál a politik Mannerheim a stále se používá i na vojenských školách v USA.

Čchin Š'-chuang-ti (císař Čeng 259 – 210 př. n. l.)

O původu prvního čínského císaře existuje několik historicky nepodložených legend. Prameny doložené je až jeho nástup na trůn státu Čchin roku 247 př. n. l. Jelikož byl nový panovník nezletilý, spravoval jeho území regent. Budoucí císař Čeng se chopil moci až roku 230 př. n. l. a ihned zahájil tzv. „sjednocovací válku“. Jeho počáteční plán byl jednoduchý - vytvořit společenství se státy Jen a Čchi, podrobit si Wej a Čchu a dobýt Han a Zhao.

Ještě tentýž rok si skutečně podmanil stát Han. Poté roku 228 př. n. l. ukončil vleklý konflikt se státem Zhao, který trval již od roku 236 př. n. l., a obsadil celé jeho území. Poté budoucí císař zaměřil svou pozornost na stát Jen, jehož vojenské jednotky kapitulovaly až po několika těžkých porážkách roku 222 př. n. l. Roku 225 př. n. l. vpadlo 600 000 vojáků vládce Čenga na území státu Wej a oblehlo jeho hlavní město Daliang. Když místní posádka odmítla kapitulovat, vojáci vykopali během tří měsíců nové vodní koryto pro Žlutou řeku, čímž zatopili celé obležené město. Přeživší obránci kapitulovali a další dobyté území mohlo být připojeno ke státu Čchin. V roce 224 př. n. l. mělo být zahájeno tažení proti státu Čchu, ale panovník předtím musel vyřešit spor mezi svými dvěma veliteli. Starší Wang Jian požadoval 600 000 mužů, zatímco jeho mladší kolega Li Xin chtěl vést celé tažení pouze s 200 000 vojáky. Budoucí císař jmenoval vrchním velitelem celé válečné kampaně Li Xina, který sice dosáhl několika vítězství, ale nakonec jej obránci porazili překvapivým útokem ze zálohy. Vládce Čeng nyní pověřil vrchním velením Wang Jiana, který ihned shromáždil 600 000 mužů a vpadl s nimi na území státu Čchu, který celý dobyl do konce roku 223 př. n. l. Poslední zůstal stát Čchi, jemuž vládl slabý panovník Jian, který nařídil svým vojenským jednotkám, aby začaly budovat opevnění na společné západní hranici se státem Chin. Když se o tom dozvěděli vojevní velitelé vládce Čenga, rozhodli se použít jednoduchou strategii. Li Xin shromáždil vojenské jednotky na území bývalého státu Jen a opevněnou hranici prostě obešel. Invazní jednotky narazily jen na slabý odpor obránců a rychle donutily

panovníka státu Čchi ke kapitulaci. Roku 221 př. n. l. se tak Čchin Š'-chuang-ti (první svrchovaný císař Čchinů) stal první čínským císařem a založil dynastii Čchin.

Za své sídelní město si vybral Sien – Jang (poblíž dnešního města Si – an) a zahájil správní a vojenské reformy, aby mohl spojit sedm bývalých států do jedné centralizované říše. Celé své území rozdělil na 36 (později 42) komandérií, které se dále dělily na okresy. V čele každé oblasti stáli tři nejvyšší hodnostáři (civilní guvernér, vojenský velitel a cenzor), kteří podléhali pouze císaři. Pro posílení integrace bývalých států do nové říše nechal panovník zbourat stará hraniční opevnění a vybudovat síť nových silnic. Rovněž nechal odstranit jednotlivá regionální písmena a nahradil je jednotným systémem znaků. Poté čínština vždy používala jen jednu sadu znaků bez ohledu na různé regionální odlišnosti. Zavedl také jednotnou měnu a sjednotil všechny míry a váhy.

V roce 213 př. n. l. se císař rozhodl posílit svou pozici zničením zbývající opozice. Několik stovek kritiků z řad konfuciánských mnichů i s rodinami bylo popraveno a jejich spisy spáleny. Císař také vypsál vysoké daně, aby mohl financovat neustálá válečná tažení a své rozsáhlé stavební projekty (honosný palác, hrobku a Velkou čínskou zeď). Císař se rovněž chtěl stát nesmrtelným, a proto v roce 210 př. n. l. navštívil skupinu lékařů, kteří mu nabídli lék věčného života. Přípravek obsahoval mimo jiné i malé množství rtuti, kterou se panovník otrávil a brzy potom zemřel. Po smrti zakladatele dynastie Čchin se na trůně vystřídali dva slabí císaři, kteří museli čelit neustálým vzpourám utiskovaných obyvatel. Roku 206 př. n. l. se chopil moci vůdce jednoho povstání Liou Pang, který se zapsal do dějin jako Kao – cu, zakladatel nové císařské dynastie Chan.

Císař Čchin Š'-chuang-ti přesto dosáhl nesmrtelnosti díky své hrobce, která byla objevena v roce 1974 nedaleko bývalého sídelního města císaře Čenga, Sien – Jangu. Kromě císařovy pohřební mohyly, která byla původně vysoká 116 metrů, zabírá celý pohřební komplex podle nejnovějších výzkumů plochu zhruba 98 km² a tvoří celé město obehnané vnější a vnitřní hradbou. Císařův věčný spánek stráží na východní straně šest až osm tisíc původně barevných soch vojáků, z nichž každá je unikátní. K výrobě samotných soch pěšáků, válečných koní a vozů byla použita terakotová hlína, ale jejich zbraně byly vyrobeny ze skutečného dřeva a bronzu, díky čemuž je možné si vytvořit dost podrobnou představu o podobě antických čínských armád, což bude uvedeno v jedné z následujících podkapitol.

Císař Wu – ti (156 – 87 př. n. l.)

Vojensky asi nejvýznamnějším panovníkem nové dynastie Chan byl sedmý císař Wu – ti. Po svém nástupu na trůn v roce 141 př. n. l. musel nejdříve vnitřně stabilizovat svou říši. Zatímco jeho předchůdci sympatizovali především s taoismem, nový panovník se rozhodl pro konfuciánské a legistické postupy. V praxi se jeho reformy projevily naprostou centralizací celého státu a omezením mocí místních aristokratů a úředníků, kteří se často nechali zkorumpovat. Samozřejmě jeho snahy narážely na odpor většiny vládnoucích vrstev a všech konzervativních politiků, včetně několika jeho příbuzných. Císař se proto rozhodl upevnit své postavení s pomocí armády a úředníků, kteří pocházeli z chudších společenských vrstev. Jeho pozici definitivně zajistilo otěhotnění jedné jeho konkubíny, čímž vyvrátil všechny spekulace o své neschopnosti zajistit pokračování dynastie.

V roce 138 př. n. l. napadly jednotky státu Min - jüe svého souseda Východní Ou, jehož vládci požádali císaře o vojenskou pomoc. Wu-ti vyslal početné a kvalitně vyzbrojené vojsko, které dokonale zastrašilo útočníky a donutilo je stáhnout se bez boje. Situace se opakovala o tři roky později, kdy vojsko Min – jüe napadlo svého dalšího souseda Nan – jüe, kterému opět dorazila na pomoc císařská armáda. Panovník Min – jüe chtěl sice ve válce pokračovat, ale krátce na to zahynul během palácového převratu. Jeho stát byl následně bez boje rozdělen na dvě části – první byla připojena k císařství a druhá si zatím udržela samostatnost jako stát Východní Jüe. V roce 113 př. n. l. chtěla vládkyně státu Nan – jüe (území dnešní jižní Číny a severního Vietnamu) připojit svůj stát k území čínského císaře, ale narazila na odpor místní aristokracie, která ji o rok později svrhla a popravila. Wu – ti vyslal proti vzpurné šlechtě početnou armádu, která bez boje obsadila celé území státu Nan – jüe a připojila jej roku 111 př. n. l. k císařství. Do války se měly zapojit i jednotky Východního Jüe, které ale do oblasti invaze díky špatnému počasí nikdy nedorazily. Císař se asi proto rozhodl stáhnout část svých jednotek z Nan – jüe a poslat je proti vzpurnému sousedovi. Východní Jüe bylo následně obsazeno a připojeno k říši bez vážného odporu. Wu – ti s pomocí svých diplomatů a vojevůdců rozšířil své území směrem na sever do oblastí ovládaných kočovnými kmeny a na východ do oblasti dnešního Korejského poloostrova. Císař rovněž budoval intenzivní obchodní styky se sousedními státy (Hedvábná stezka).

Poslední roky svého života strávil Wu – ti honem na čarodějnice a čaroděje, brutálním odstraňováním politické opozice i nespolehlivých služebníků a hledáním přípravku věčného života. I když císař nejspíš nikdy osobně nevelal žádnému vojenskému tažení, podařilo se mu téměř zdvojnásobit územní rozlohu své říše a celé impérium vnitřně stabilizovat.

Čínské armády ve starověku

Nejstarší popis čínské armády vznikl okolo roku 1 000 př. n. l. Tisícové až statisícové armády čínských vládců tvořila pěchota a válečné vozy, které ve 4. století př. n. l. začala nahrazovat kavalérie. Jak vypadaly obléhací zařízení nebo válečné flotily ve starověku není možné přesně rekonstruovat na základě dochovaných pramenů a archeologických nálezů.

Pěchota se dělila na těžkou a lehkou, přičemž ji doplňovali prakovníci a kopiníci, kteří většinou kryli křídla formací a týl. Většinu pěších jednotek tvořili pravděpodobně lučištníci, kteří kolem roku 500 př. n. l. již mohli používat první verze kuší, které se napínaly nohou. Kromě kopí, luků a praků používali starověcí čínští vojáci také 90 cm dlouhý meč s jedním ostřím. Jejich zbroj, kterou podle pramenů používali již kolem roku 600 př. n. l., tvořily bronzové destičky přínýtované ke tkaninovému podkladu, bronzové přilby a také prošívání suknice. Základní organizační jednotkou byl oddíl s 1 000 muži, který mohl na bojišti operovat samostatně nebo být začleněn do větší bojové skupiny (většinou 2 až 3 oddíly). Kromě menšího počtu profesionálních oddílů tvořili čínskou pěchotu především odvedení rolníci. Po vojácích se vyžadovala kázeň, jejíž porušení se přísně trestalo, čímž klesala popularita služby v armádě u čínského obyvatelstva. Jelikož císaři potřebovali početné armády pro svá vojenská tažení, byli do armády většinou nedobrovolně odvedeni bezdomovci, nezaměstnaní a také trestanci, což snižovalo bojeschopnost i morálku vojska. Čínští císaři také využívali ve svých armádách i služeb cizích žoldnérů. Všichni muži absolvovali vojenskou službu třemi způsoby. Jeden měsíc sloužili ve svém okrese nebo oblasti, během kterého absolvovali základní výcvik. Poté nastoupili roční službu v pravidelném vojsku a nakonec další rok strávili jako obránci hranic. Během válečného konfliktu se délka vojenské služby prodlužovala. Vzhledem k velkému množství nasazených jednotek i samotné bitvy do 3. století př. n. l. vypadaly jako obrovské rvačky muže proti muži. Až první čínští císaři začali své armády organizovat a také profesionalizovat důstojnický sbor, aby mohli dobývat další území a chránit své říše před nomádskými nájezdníky především z oblasti dnešní střední Asie.

Až do vzniku císařství se čínští vojevůdci zaměřovali především na obranu svého území, a proto jejich vojska tvořila především pěchota. Kavalérii tvořily válečné vozy, které původně sloužily jako mobilní velitelská stanoviště a později se používaly k útokům na nepřátelské linie. Složení jejich osádek nebylo dodnes přesně zrekonstruováno. U čtyřkolových vozů je mohl tvořit vozataj, kopiník a lučištník. Jako velitelská stanoviště působily dvoukolové vozy, ve kterých jel kromě velitele vozataj, bubeník a dva lučištníci. Každý válečný vůz

doprovázela malá pěchotní jednotka 20 kopiníků nebo až 72 pěšáků. Čínští velitelé začali postupně nahrazovat svou vozbu těžkou kavalérií vyzbrojenou kopími a jízdními lučištníky, aby se mohli na bojišti vyrovnat nomádkým nájezdníkům ze severu, kteří napadali a plenili úrodné oblasti dnešní Číny. Mezi své pravidelné jednotky zařadil jízdu jako první již zmíněný císař Wu-ti (156 – 87 př. n. l.). Jízda vyrážela do útoku a na bitevním poli se stala hlavní složkou čínských armád. Pěchota již měla jen druhotný význam.

Aby mohli své území ochránit před nomády, začali již císaři první dynastie Čchin spojovat jednotlivá opevnění ve svých severních provinciích, čímž začali budovat Velkou čínskou zeď. Její postupné rozšiřování trvalo až do 17. století. Zeď tak získala délku 21 196 km, přičemž je na ní umístěno v pravidelných rozestupech 25 000 strážních věží. Hradba je široká 5 – 8 metrů a vysoká 6 – 10 metrů. V každé věži měl posádku oddíl 145 mužů. Větší úseky zdi bránily početnější jednotky, které podléhaly velitelství umístěnému ve správním středisku provincie. Ve vzdálenosti zhruba 4 km od sebe se nacházely hlídky, které v případě útoku musely nahlásit nejen směr nepřátelského postupu, ale také počet nepřátelských jednotek.

Starověká Indie

Mahápadma Nanda (nejistá životní data 450? – 362 př. n. l.)

O původu zakladatele první říše na území dnešní Indie se ve věrohodných pramenech nedochovaly žádné informace. Podle pověstí byl možná nemanželským synem posledního krále dynastie Šišunágů Mahánadína nebo byl potomkem politicky vlivného holiče a kurtizány. Historicky doloženy jsou až jeho dobovatelské úspěchy. Před svou smrtí si mezi jinými podmanil indická království Ašmaku, Kalingu, Kuru, Paňčálu, Šúrasénu, Váránasí aj. Zhruba v polovině 4. století př. n. l. založil Mahápadma na dobytých územích první antickou indickou říši, která na východě zasahovala do oblasti dnešní Bangladéše, na západě až k řece Ganze a na jihu až do oblasti dnešní střední Indie.

Prameny sice neuvádějí žádný podrobnější popis dobovatelských tažení Mahápadmy Nandy, ale díky několika antickým římským autorům (Diódoros Sicilský a Quintus Curtius Rufus) je možné alespoň hrubě zrekonstruovat strukturu jeho armády. Vojsko Mahápadmy Nandy tvořilo 200 000 pěšáků, 20 000 kavaléristů, 2 000 válečných vozů a 3 000 slonů. Řecký spisovatel a historik přelomu 1. a 2. století n. l. Plútarchos dokonce uvádí, že pěchota disponovala 200 000 muži, kavalérie 80 000 jezdci a armádu dále tvořilo 8 000 válečných

vožů a 6 000 válečných slonů. Když **Alexandr Veliký**, jehož tažení budou podrobně popsána v jedné z následujících kapitol, vpadl roku 327 př. n. l. na území dnešní západní Indie, musel se po jednom roce stáhnout, jelikož jeho vojáci odmítli pokračovat v dobovačném tažení. Jedním z důvodů k ústupu mohl být i strach z několika tisíc válečných slonů, které mohla proti Makedoncům postavit armáda **dynastie Nandovců**. Alexandrovi vojáci se již v bitvě u řeky Hydaspés roku 326 př. n. l. střetli zhruba se stovkou těchto zvířat a představa boje s mnohem většími oddíly slonů je pochopitelně značně vyděsila.

Mahápadma Nanda založil podle tradice spolu se svými osmi syny tzv. „dynastii devíti Nandovců“. Po smrti zakladatele dynastie se mezi jeho nástupci již nenašel žádný stejně schopný panovník. Okolo roku 321 př. n. l. byl poslední člen dynastie Nandovců Dhána Nanda zabit nebo možná jen sesazen a vyhnán Čandraguptou Maurjou.

Čandragupta Maurja (asi 340 – 297 př. n. l.)

I když se o životě zakladatele dynastie Maurjů dochovalo značné množství pramenů včetně zmínek v dílech Plútarcha, Plinia staršího, Strabóna aj., často se rozcházejí v některých podstatných detailech. Proto není možné přesně rekonstruovat některá období života Čandragupty Maurjy, např. jeho původ a dětství. Většina pramenů se začíná shodovat až v okamžiku, kdy Čandragupta odešel do Taxily, kde se osm let věnoval studiu. Jeho učitelem byl **Čanakja Kautilja**, který se později stal jeho věrným rádčem a bitevním stratégem.

Když vojsko Alexandra Velikého vpadlo v roce 327 př. n. l. do oblasti řeky Indus, začali Čandragupta a Čanakja shromažďovat vojáky, aby se mohli střetnout s cizími útočníky. Jelikož se ale Makedonci roku 324 př. n. l. stáhli zpátky na území bývalé Perské říše, k boji s invazními jednotkami již nedošlo. Na dobytých územích zanechal ustupující Alexandr své satrapy s vojenskými posádkami, které připadaly oběma ambiciózním indickým vojevůdcům jako snadná kořist. Jejich útok začal ve strategicky nejvhodnější chvíli – roku 323 př. n. l., kdy v Babylóně zemřel Alexandr Veliký, aniž by po sobě zanechal oficiálního dědice. Jeho generálové mezi sebou zahájili tzv. války diadochů, které budou popsány podrobně v jedné z následujících kapitol. Vzhledem k zaneprázdněnosti prakticky všech makedonských jednotek na bojištích v Evropě, severní Africe a v oblasti dnešního Blízkého východu museli se satrapové na březích řeky Indus spoléhat pouze na své vlastní posádky, které nemohly čelit koordinovanému útoku místních početných jednotek, které pravděpodobně disponovaly i jednotkami válečných slonů. Zhruba do roku 316 př. n. l. byli poraženi všichni satrapové a popraveni nebo utekli na území ovládané jedním z diadochů.

Povzbuzeni svými vojenskými úspěchy, obrátili Čandragupta a Čanakja svou pozornost na místní velmoc – Říši Nandovců. Po několika letech partyzánské války se jim okolo roku 321 př. n. l. podařilo sesadit posledního panovníka dynastie Dhána Nandu, který možná zahynul během bojů nebo byl popraven nebo poslán do exilu. Čandragupta Maurja nyní ovládal téměř celou oblast dnešní severní Indie, včetně Bangladéše a Pákistánu. Poté se zaměřil na vnitřní stabilizaci své nové říše. Pro zvýšení efektivity zemědělství zavedl systém zavlažování. Jaký byl jeho vliv na antickou indickou kulturu, není možné přesně určit, protože byl zastíněn svým vnukem Ašókou. Vybuďoval také systém cest, aby posílil vnitřní obchodní vztahy, a také pro urychlení přesunu vojenských jednotek. Během vnitřních reforem pomáhal Čandraguptovi jeho věrný přítel Čanakja, který shrnul základní teze svých správních a dalších reforem v díle **Arthašástra**. Z 15 kapitol jsou pro vojenské historiky nejdůležitější kapitoly 9, 10, 11, 12 a 13, které popisují přípravy válečných tažení, vytváření spojeneckých aliancí, způsoby dobývání pevností atd.

Pro zabezpečení a další rozšiřování své říše si Čandragupta musel vydržovat početnou armádu. Strabón odhadoval, že ji tvořilo asi 400 000 mužů, a Plinius starší dokonce uvádí až 600 000 pěšáků, 30 000 jezdců a 9 000 válečných slonů. Vojsko nezháhalelo, protože v roce 305 př. n. l. se na západních hranicích objevil další nebezpečný protivník – diadoch **Seleukos I. Níkátór**. Jelikož věrohodné prameny neuvádějí žádné podrobné popisy bojových operací, někteří moderní vojenští historikové se domnívají, že k žádným bojům nedošlo. Obě strany pouze uzavřely roku 303 př. n. l. mírovou smlouvu, kterou ještě potvrdily vzájemnými manželskými svazky. Seleukos získal 500 válečných slonů, které po několika letech použil během bojů s dalšími diadochy, což byl možná také důvod, proč se vyhnul přímé konfrontaci s impozantní indickou armádou. Čandragupta postupně pokračoval v územním rozšiřování své říše, která v době svého zenitu zahrnovala téměř celý indický subkontinent s výjimkou několika oblastí na jihu. O posledních letech života panovníka Čandragupty existuje pouze několik pověstí, podle kterých v roce 298 př. n. l. předal svůj trůn synovi **Bindusárovi** (? – 272/268 př. n. l.) a dožil jako asketický mnich.

Ašóka (okolo 304 př. n. l. – 232 př. n. l.)

Vnuk zakladatele dynastie Maurjů Ašóka vstoupil do dějin jako slavný vyznavač a šířitel buddhismu a stavitel až 84 000 stúp, které symbolizují klid a mír a jsou v nich uloženy buddhistické náboženské relikvie. Rovněž nechal postavit po celé své říši sloupy, na které dal vyřýt svoje edikty, přičemž kamenná hlavice jedno z nich v Sárnáthu se dokonce stala

součástí indického státního znaku. I když se jedná o zajímavá historická témata, nebudou podrobně rozebrána v následujícím textu, který se bude zabývat především vojenskými taženými vládce Ašóky a jejich historickými dopady. Ačkoliv se dochovalo značné množství písemných i trojrozměrných pramenů (33 nápisů na sloupech, kamenech a skalních stěnách), většina podává odlišné a někdy i protichůdné informace, a proto dnešní historikové nemohou rekonstruovat některá životní období prince a následně panovníka Ašóky.

Prvním je již rané dětství, jelikož jeho otec Bindusára měl mít údajně 100 nebo 99 synů, což většina současných autorů pokládá pouze za pověst. Podle ní měl být neoblíbený princ pověřen potlačením povstání ve městě Takšašila (též Taxila). Jako velitel malé trestné výpravy přesvědčil Ašóka místní vzbouřence, aby bez boje složili zbraně. Přesto Bindusára chtěl předat trůn svému oblíbenému synovi Susímovi. Proč se jeho nástupcem nakonec stal Ašóka nebylo moderními historiky dodnes vysvětleno. Opět podle pověstí provedl ctižádnostivý potomek palácový převrat a nechal povraždit všechny své bratry. Prvním historicky doloženým faktem je vojenské tažení proti státu Kalinga (oblast dnešní Urísy, východní Indie) okolo roku 260 př. n. l. Jak uvádí 13. skalní nápis, v osmém roce své vlády vpadl panovník Ašóka se svou armádou do Kalingy. Není jasné, jestli došlo pouze k jedné rozhodující bitvě nebo několika ozbrojeným střetům, ale nápis uvádí, že v bojích zahynuly sta tisíce lidí, především civilistů, a dalších sto padesát tisíc bylo odvečeno asi jako otroci.

Strašlivé krveprolití mělo údajně Ašóku natolik vyděsit, že se rozhodl přijmout principy buddhismu a až do konce své vlády už nevést žádné další válečné tažení. Možné je také, že chtěl s pomocí buddhismu sjednotit svou etnicky heterogenní říši. Nicméně zbytek života zasvětil šíření své nové víry nejen v Maurjovské říši ale i v cizích státech. Rovněž nechal vybudovat významné náboženské stavby, navštěvoval slavná poutní místa a některé své děti posílal na náboženské misie. Díky misionářům se buddhismus rozšířil i na ostrov Srí Lanku, kde je většinovým náboženstvím dodnes. Další misie mířily i do říší diadochů, kde ale nedosáhly tak výrazných úspěchů. Kde strávil panovník Ašóka poslední roky svého života není opět možné přesně rekonstruovat, protože prameny znovu podávají několik různých verzí. Možná zemřel roku 232 př. n. l. jako panovník mocné starověké říše nebo jako buddhistický mnich. Historickou skutečností ale zůstává, že po smrti Ašóky se celá Maurjovská říše pomalu dostala do vnitřní krize. Roku 185 př. n. l. byl během palácového převratu svržen a zavražděn poslední maurjovský panovník Brhadratha a moci se chopila nová dynastie Šungů, která ale vládla pouze nad severovýchodem dnešní Indie. Celá říše se opět začala rozpadat na jednotlivé menší státy v čele s místními vládci, kteří mezi sebou opět vedli drobné lokální konflikty a zároveň čelili i útokům nomádských etnik ze severu a západu.

Indické armády ve starověku

Jak dokládají védy a Mahábhárata, tvořily nejstarší armády indických panovníků především pěšáci vyzbrojení luky. Kavalérie neexistovala, protože nikdo neznal žádný efektivní způsob chovu vhodných koní. Malí poníci pouze tahali válečné vozy místních vládců a velmožů. Ačkoli byli válečníci váženou společenskou vrstvou, úroveň vojenské strategie a válečné techniky byla na mnohem nižší úrovni než např. v oblasti dnešního Středního východu. Jedinou hrozbou zbraní ve starověkém indickém arzenálu byli váleční sloni, kteří ale na bojišti dosahovali jen nízké bojové efektivity. Kromě vzájemných konfliktů museli místní vládcové v Indii čelit i útokům cizích nájezdníků, kteří napadali indický subkontinent ze severu a ze západu. Největšími překážkami, na které invazní síly narazily, nebyly indické armády, nýbrž neschůdné pohoří Vindža a pravidelné letní monzunové deště.

Starověké indické armády tvořilo šest typů odvedenců: profesionální oddíly feudálních šlechticů; vojáci naverbovaní ve městech; spojenecké jednotky; naverbovaní zajatci; bojovníci divokých kmenů a žoldnéři. V mladším období si šlechtici udržovali malé profesionální jednotky, které během války doplňovali zverbovanými rolníky jako technické a zásobovací jednotky. Důstojnický sbor tvořili většinou aristokraté, kteří často měli jen minimální znalosti o vojenské taktice a strategii. Pokud velitel armády padl na bojišti, jeho vojsko se často rozuteklo. I loajalita jednotlivých nižších velitelů byla nejistá. Jsou zaznamenány případy, kdy celá indická armáda najednou dezertovala nebo dokonce přešla k nepříteli. Díky nedostatečnému vojenskému výcviku a absenci disciplíny nebyli velitelé někdy ani schopni řídit všechny své jednotky na bojišti.

Jádro antických indických armád tvořili již okolo 600 př. n. l. pěšáci s různě dlouhými luky (většinou 120 – 150 cm dlouhými) s průměrným dostřelem asi 100 metrů. Jako střelivo používali bambusové šípky s kovovými hroty nebo zápalnými především proti slonům. Železné zbraně se objevují na Indickém poloostrově až v 5. století př. n. l. Jelikož lučištníci nenosili žádné štíty, aby jim nebránily ve střelbě, museli se ukrýt vždy minimálně za jednu řadu kopiníků, která jim poskytovala nezbytnou ochranu. Oba typy pěšáků začaly v mladších obdobích používat jako pobočnou zbraň meč se širokou čepelí, i když boj muže proti muži nebyl na indických bojištích ve starověku tak běžnou záležitostí. Ozbrojená střetnutí dvou indických armád většinou zahajovaly salvy šípů lučištníků na obou stranách. Pokud se jednotky jedné strany obrátily na ústup, mohli jejich protivníci slavit vítězství a zahájit pronásledování prchajících nepřátel. Když vzájemné ostřelování bitvu nerozhodlo, střetli se pěšáci obou stran s podporou lučištníků a vrhačů oštěpů v boji muže proti muži. Někdy došlo

před samotnou bitvou k tzv. boji „šampiónů“, během kterého se dva význační aristokraté (někdy i přímo vrchní velitelé armád) střetli na život a na smrt. Přeživší se stal zároveň i vítězem bitvy a obě vojska potom již mezi sebou nebojovala. Antičtí indiští velitelé používali pěchotu především v náročném horském terénu, jako vojenské posádky nebo když měli početní převahu nad svým protivníkem.

Kavalérii tvořily zpočátku malé i velké válečné vozy se 2 – 12 členy posádky. Typický byl těžký vůz tažený čtyřmi poníky, který vezl 4 – 6 mužů neznámého složení. Postupem času si někteří indiští vládcové začali uvědomovat důležitost jízdních jednotek a začali je zařazovat do svých armád (např. již zmíněné dynastie Nandovců a Maurjů). Klasická kavalérie se dělila na dva typy. Těžká byla vyzbrojena kopími a meči. Většinou tvořila střed bojové formace a představovala hlavní bojovou sílu. Lehká se často umísťovala na křídla a sloužila k průzkumu, bočním útokům a obchvatům a také k pronásledování ustupujícího nepřítele. Jízdní lučištníky indiští velitelé pravděpodobně nikdy nepoužívali. Slabá a na bitevním poli špatně využitá jízda byla jednou z hlavních slabín starověkých indických armád, které nebyly schopny účinně vzdorovat útokům nomádských nájezdníků. Útoky cizích válečníků se také podepsaly na vývoji indické jízdy. Zatímco u vládců na severu Indického poloostrova tvořila kavalérie s meči a kopími jádro jejich armád, obyvatelé jižních oblastí neuměli vychovat vhodné koně, a proto je místní vojáci používali pouze jako tažná zvířata.

Od konce 6. století př. n. l. až do roku 400 př. n. l. začali indiští velitelé zařazovat do svých armád válečné slony. Každé zvíře neslo na hřbetě nástavbu se čtyřčlennou osádkou - vodičem čili „mahautou“ a třemi dalšími bojovníky vyzbrojenými luky, oštěpy, noži, kameny a nádobami na olej. I samotný slon byl chráněn hřbetními čabakami a hřbetními chrániči, které byly často ozdobeny heraldickými symboly. Hlavní funkcí slonů na bojišti bylo děsit protivníku pěchotu a jeho koně. I když slon mohl rozšlápnout prakticky každou překážku, která mu stála v cestě, vodiči je mohli ovládat jen omezeně. Sloni se mohli totiž snadno vyděsit ohněm, hlasitým zvukem nebo jim mohli protivníkovi kopiníci vypíchnout oči. Splašená zvířata se poté často obracela proti vlastním jednotkám a způsobila jim někdy větší ztráty než nepřítel. Proto se nikdy nepoužívali jako hlavní útočná síla. Navzdory uvedeným nedostatkům používaly indické armády válečné slony až do 19. století n. l. Starověká indická vojska pravděpodobně nepoužívala komplikovanou obléhací techniku nebo válečné námořnictvo.